

«Сейфуллин оқулары – 16: Жаңа формациядағы жастар ғылыми – Қазақстанның болашағы» атты халықаралық ғылыми-теориялық конференциясының материалдары = Материалы Международной научно-теоретической конференции «Сейфуллинские чтения – 16: Молодежная наука новой формации – будущее Казахстана». - 2020. - Т.І, Ч.3 - С.89-92

КӨПФУНКЦИОНАЛДЫ САЯБАҚТАР ЖӘНЕ ОНДАҒЫ ЛАНДШАФТТЫҚ ДИЗАЙННЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ

Саду С.

Көпфункционалды саябақ - бұл адамның дені сау демалуына және оның физикалық және рухани дамуына ықпал ететін табиғи және жасанды түрде жасалған ландшафтық дизайн, абаттандыру және көгалдандырудың табиғи компоненттерімен үйлесімді әр түрлі мәдени, спорттық мекемелері бар үлкен жасыл массив. Көпфункционалды парктер қала тұрғындарына немесе үлкен жоспарлау аймағына қызмет көрсетеді. Саябақ үшін орынды таңдаудағы негізгі талаптар: үлкен аумақтардың болуы; қолайлы табиғи деректер; көлік байланысы қамтамасыз етілген қалада ыңғайлы орналасуы. Оның аумағында саябақты жобалау кезінде келушілерге қызмет көрсететін және биіктігі 8 м-ге дейінгі аумақты пайдалануға арналған ғимараттар мен құрылыстар салуға рұқсат етілгенін ескеру қажет; саябақ атракциондарының биіктігі шектелмеуі мүмкін. Ғимарат ауданы саябақтың 7% -ынан аспауы керек. Көрікті жерлер бөлек және ықшам түрде, саябақтың негізгі кіре берістерінде орналасуы керек.

Көп функциялы парктің жоспарлау элементтері - бұл жасыл кеңістіктер мен тоғандар, аллеялар, жолдар, әртүрлі типтегі платформалар, құрылымдар. Жобалау тәжірибесінде көпфункционалды парктердің функционалды жоспарлауын ұйымдастыру әдістері жасалды.

Тұрғын үй құрылысы мен саябақтың шекарасы арасындағы қашықтық кемінде 30 м болуы керек. Қалаларда парктер құру тәжірибесіне сүйене отырып, көп функционалды парктің ең аз ауданы - 15...25 га. Табиғи жағдайларға жақын жерлерде жобалау кезінде ең үлкен қаладағы саябақтың ауданы кемінде 50 гектар болуы керек.

Саябақтың дизайны аумақтың кеңістіктік және кеңістіктік құрылымын, жасыл кеңістіктердің түрлерін, жоспарлау элементтері мен жабдықтарының, материалдар мен құрылымдардың тізімін қамтамасыз ететін арнайы «жобалау тапсырмасы» бойынша жүзеге асырылады. Біріншіден, саябаққа баруды халықтың демографиялық құрамына, мәдени деңгейі мен оның әл-ауқатына, сондай-ақ табиғи жағдайға, жылдың маусымына сәйкес анықтау керек.

Саябақтың функционалды жоспарлау ұйымы - қала құрылысының жағдайын, аумақтың табиғи ландшафты дизайнының ерекшеліктерін (ландшафтық талдау), табиғи-климаттық жағдайларды ескере отырып, рекреациялық (белсенді және тыныш) орналасқан аумақты белгілі аумақтық бірліктерге немесе аймақтарға бөлу бойынша жобалық жұмыс. Саябақтың

аумағын аудандастыру жалпы қалалық демалыс жүйесін құруды, табиғи компоненттердің (топография, өсімдіктер, су объектілері) болуын ескере отырып анықталады. Табиғи компоненттер мен ландшафты жобалау мен көгалдандыру ерекшеліктері саябақ аймақтарының орналасуын анықтауы керек.

Аумақты аймақтарға бөлу кезінде, әдетте, ол:

Шуыл мен спорттың шулы нысандары үшін аймаққа бөлу;

Табиғи жағдайда тынығу үшін аумақтың көп бөлігін беріледі.

Келушілердің көптігі, көрнекті орындары, спорт кешендері бар керемет ғимараттар саябақтың кіреберісімен ең қысқа байланысы бар негізгі қозғалыс бағыттарының жанында орналасуы керек.

Тыныш демалысты өткізуге арналған аумақ тоғандар мен экспрессивті рельефі бар үлкен жасыл аумақтарда жоспарланған. Спорт аймағы үшін бар жасыл алаңдар негізінде саябақты жобалау кезінде біркелкі рельефі бар ашық алаң бөлінген. Балалар кешенінің аймағы тұрғын алабынан саябаққа кіре берісте орналасуы керек.

Орман саябағы - әр түрлі демалыс түрлеріне арналған жақсы күтімделген орман. Келушілерге қызмет көрсетудің шектеулі саны орман саябағында орналасқан.

Ойын-сауық паркі - көптеген аттракциондар мен көрнекті нысандар орналасқан және осы аймақтың кем дегенде 40% плантациялар, келушілердің демалуға арналған орындары орналасқан аумақ.

Стадион (Спорт паркі) - әр түрлі спорттық ғимараттар орналасқан аумақ, сонымен қатар келушілердің бос уақыты мен мәдени-ағартушылық жұмыстары. Ірі қалаларда, әдетте, әртүрлі типтегі спорт парктерінің желісі құрылады.

Ботаникалық саябақ - бұл ғылыми-зерттеу, мәдени-ағарту мекемесі. Сонымен қатар, ол қала тұрғындары үшін демалыс орны ретінде қызмет етеді. Ол отандық және әлемдік флораның өсімдік ресурстарын зерттейді, сонымен қатар биология саласындағы білімді тарату үшін мәдени-ағарту жұмыстарын жүргізеді.

Ұлттық парк. Оның аумағы әдетте өте үлкен. Ол қорық пен орман саябағының функцияларын біріктіреді және ерекше жағдайларда қала аумағының бөлігі болып табылады.

Қорық паркі - бұл ерекше ғылыми, мәдени немесе экономикалық құндылықты білдіретін «табиғи ескерткіш». Саябақтың ерекшеліктерін сақтау үшін оның аумағында жедел қызмет шектеулі. Резервтерге баруға тек ұйымдастырылған экскурсиялар тәртібімен рұқсат етіледі. Ғылыми жұмыстарға және тұтынушыларға қызмет көрсетуге қажет нысандар қорықтың шетінде орналасқан, пайдалану қажеттіліктеріне сәйкес жолдар шектеулі мөлшерде салынған.

Тарихи саябақ. Саябақтың бұл түрінің негізгі мазмұны келушілерді ландшафтық сәулеттің тарихи ескерткіштерімен таныстыру болып табылады. Сақталған және қалпына келтірілген тарихи ғимараттар мұражайларға, көрмелерге және т.б. қолданады.

Ландшафттық дизайн. «Ландшафттық дизайн» термині нені білдіреді? Қарапайым тілмен айтқанда, бұл сәндік көгалдандыру, қоршаған ортаны қалыптастыруға бағытталған іс-шаралар. Ландшафттық дизайнға қалаларды және қала саябақтарын абаттандыру, сәндік көгалдандыру жатады. Ландшафттық жобалау – қалалық құрылыс, философия, өнертану, тарих, география және көркемдік синтезден құрылған ғылыми бағыт.

Кез келген нысанның қоршаған ортасын абаттандырудан бұрын, дачалық бақ болсын, қалалық саябақ болсын, алдымен әр ландшафт және оның әр бөлігі мүмкіншіліктер мен шектеулерден тұратынын ұмытпау қажет. Басты көркемдік ерекшеліктерді ғана емес, сонымен қатар, ландшафттың дамуына қатысты заңдылықтарды да ескерген жөн.

Ландшафттық дизайнды және оның композициясын қалыптастыру принциптері бірінші кезекте табиғи жағдайларға байланысты: жайлы демалысқа жағдай жасайтын, өсімдік жамылғысына таңдау жасайтын – климат; техникалық, сонымен қатар көркемдік жоспардың шешімдерін анықтайтын – рельеф; топырақ жамылғысы мен өсімдік – көгалдандыру мүмкіншіліктерін анықтайды; Тек сондықтан да топырақтың геоморфологиялық бағасы және жұмытың бастапқы сәттегі өзгеру ықтималдылығы – қоршаған ортаның ландшафттық дизайнын қалыптасырудағы міндетті жағдай. Жобалау барысында аумаққа нақты анализ жүргізіледі. Аумақтың ішімен қоса сыртындағы шектесетін барлық элементтерді егжей-тегжейлі қарастыру. Процес барысында аумақтың топырақ жамылғысы мен флорасына талдау жасау. Осы барлық аталған зерттеу жұмыстарын жасап болғаннан соң, жобалауға кірісе беруге болады.

Ландшафттық дизайндағы композиция. «Композиция» сөзі латын тілінен келген, яғни, «қосылу, байланысу» деген мағынаны білдіреді. Жалпы кез-келген композиция жайлы айтқанда, біз жалпыға ортақ әр түрлі формалардың бөлінуін айтамыз. Композицияны құру үшін заттардың көлемін, массасын, құрылымын, геометриялық пішінін, орналасуын, түсі мен көлеңкесін ескеру қажет. Мұнда бірлік, пропорциялар, перспектива, сызықтық құрамның заңдылықтары, симметрия және асимметрия, контраст пен нюанс, ырғақ, масштаб және тағы басқалар маңызды. Ландшафт дизайнының маңызды құралы - ритм, контраст, нюанс, симметрия және асимметрия.

Табиғат қатаң геометриялық формаларды жасамады, олар адамның жұмысы. Табиғаттың әр элементі қандай да бір геометриялық пішінмен тығыз байланысты. Мысалы, тәждің бас жағын жоғары қаратып ұстаңыз - тәждер әртүрлі пішінде болуы мүмкін, бірақ олардың әрқайсысы пирамида, сопақ немесе шар түрінде ұсынылуы мүмкін. Төмен өсетін бұталар, гүлдер мен шөптер жалпақ пішінді.

Саябақтардың ландшафттық дизайнын және ондағы композицияны қалыптастыру барысында барлық осы аталған тәсілдер қолданылады. Бұл ережелерді табиғат өзі байланыстырады. Табиғи ландшафт бірнеше өзара байланысты элементтерден тұрады: су, ауа, өсімдік және жануарлар. Жеке

тұрғын үйлердің айналасындағы көп аумақтар, қаладағыдай, ландшафттық дизайнның керемет үйлесімі болып табылады.

Әдебиеттер тізімі

1. Горбачев, В.Н. Архитектурно-художественные компоненты озеленения городов: учеб. пособие для худож.-пром. вузов и архит. фак. / В.Н. Горбачев. - М.: Высшая школа, 1983. - 207 с.

2. Залеская, Л.С. Ландшафтная архитектура: учеб. для вузов / Л.С. Залеская, Е.М. Микулина. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Стройиздат, 1979. - 240 с.

3. Кочережко О.И. Ландшафтный дизайн вашего приусадебного участка. Советы дизайнера / О.И. Кочережко, Н.В. Кочережко. - Ростов н/Д: Феникс, 2003. - 272 с. - (Все обо всем).

4. Ожегов С. История ландшафтной архитектуры / С. Ожегов. - М.: Архитектура-С, 2003. - 232 с. - (Приусадебное цветоводство, сад и огород).

5. Павленко Л.Г. Ландшафтное проектирование. Дизайн сада / Л.Г. Павленко. - Ростов н/Д: Феникс, 2005. - 192 с. - (Строительство и дизайн)

6. Потаев, Г.А. Архитектурно-ландшафтный дизайн: теория и практика : учебное пособие / под общ. ред.

7. Смолицкая, Т. А. Городской культурный ландшафт: традиции и современные тенденции развития / Т.А. Смолицкая, Т.О. Король, Е.И. Голубева; под ред. Т.А. Смолицкой. – Москва : ЛИБРОКОМ, 2012. – 272 с., цв. вкл.

8. TAYLOR & FRANCIS LTD// Исследования истории садов и оформленных ландшафтов. https://mjl.clarivate.com:/search-results?issn=1460-1176&hide_exact_match_fl=true&utm_source=mjl&utm_medium=share-by-link&utm_campaign=search-results-share-this-journal